

КОНСТИТУЦИЯВИЙ ИСЛОҲОТЛАРДА ЖАМОАТЧИЛИК ИШТИРОКИ: МИЛЛИЙ ВА ХАЛҚАРО ТАЖРИБА

Ф. Анварова

Фарғона давлат университети талабаси

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада Янги Ўзбекистонда олиб борилаётган кенг кўламли конституциявий ислохотларнинг асл мақсади, бугунги кунда мамлакатимизда инсон манфаатларини ҳурмат қилинишини юқори даражага кўтариш масласи ёритилади.

***Калит сўзлар:** Конституция, Янги Ўзбекистон, ренессанс, ислохот, қонунчилик ташаббуси.*

АННОТАЦИЯ

В этой статье будет рассказано об истинной цели масштабных конституционных реформ, проводимых в новом Узбекистане – повысить уровень уважения интересов человека в нашей стране сегодня.

***Ключевые слова:** Конституция, новый Узбекистан, Возрождение, реформа, законодательная инициатива.*

ABSTRACT

This article will tell about the true purpose of the large-scale constitutional reforms carried out in the new Uzbekistan - to increase the level of respect for human interests in our country today.

***Keywords and expressions:** Constitution, new Uzbekistan, Revival, reform, legislative initiative..*

КИРИШ

Янги Ўзбекистонда олиб борилаётган кенг кўламли конституциявий ислохотларнинг асл мақсади – халқ иродаси, орзу-умидларини рўёбга чиқариш, ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш ва пировардида, инсон қадрини улуғлаш, унинг оғирини енгил қилиш, ҳаётини яхшилаш, ижтимоий адолат тамойилини ҳаётга татбиқ этиш эканлигини алоҳида таъкидламоқ зарур. 2021 йилнинг октябрь ойида Ўзбекистон Президенти сайлови жараёнида барча номзодларнинг электорат вакиллари билан учрашувлари чоғида ҳаётий талабдан келиб чиққан ва мамлакатимиздаги демократик ислохотларнинг мантиқий давоми бўлган муҳим таклиф илгари сурилди. Ўзбекистон Республикасининг Президенти Шавкат Мирзиёев “Янгиланган Конституция мамлакатимизнинг узоқ муддатли тараққиёт стратегиялари, умуман юртимиз

ва халқимизнинг эртанги фаровон ҳаёти учун мустаҳкам ҳуқуқий асос ҳамда ишончли кафолат яратиши лозим”[1.], деб таъкидлайди.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Янгиланаётган Конституциямизнинг асосий муаллифи ва ижодкори том маънода Ўзбекистон халқи, унинг илҳомлантирувчиси шахсан Давлатимиз раҳбари эканлиги алоҳида эътироф этилди. Ушбу хулоса, жумладан, қуйидагиларга асосланади:

- конституциявий ислоҳотларни амалга ошириш ғояси ва унинг давлат ва жамият ривожига аҳамияти илк мартаба Президент ёки бошқа қонунчилик ташаббуси ҳуқуқи субъектлари томонидан эмас, балки айнан аҳоли ва сайловчилар томонидан тақлиф этилган ва асослантирилган;

- конституциявий ислоҳотларни амалга ошириш ишларига бевосита халқ томонидан сайланган Олий Мажлис депутатлари ва сенаторлари бошчилик қилмоқдалар. Парламент томонидан шакллантирилган Конституциявий комиссия таркибига, шунингдек, академик ҳамжамият, нодавлат ноижорат ташкилотлар ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари вакиллари ҳам киритилган;

- Конституциявий қонун лойиҳаси бўйича ўтказилган умумхалқ муҳокамасида колл-марказ, фуқароларнинг бевосита қабули орқали, “Meningkonstitutsiyam.uz” платформаси, анъанавий мурожаатлари ҳамда жамоалар томонидан жами 150 мингдан зиёд тақлифлар келиб тушди. Бу 1992 йилдаги умумхалқ муҳокамасига қараганда 25 баробардан юқоридир. Ушбу тақлифларнинг 56 фоизи эркаклар, 40 фоизи аёллар томонидан, 4 фоизи – аноним тарзда билдирилган. Унда хориждаги ватандошлар томонидан юборилган тақлифлар ҳам инobatга олинган ва илмий ҳамжамият иштирокида атрофлича муҳокама қилиниб, Конституциявий комиссияга тақдим этилган.

Жойлардаги учрашувларда фуқаролар томонидан билдирилган фикр-мулоҳазалар, ташаббус ва тақлифлар таҳлили ҳам халқимизнинг Янги Ўзбекистондаги ўзгаришларга бефарқ эмаслиги, балки ислоҳотларнинг, ҳусусан конституциявий ислоҳотларнинг фаол ва манфаатдор иштирокчисига айланаётганини кўрсатмоқда. Зеро, янгиланаётган Конституция – халқимизнинг орзусидаги ижтимоий ва адолатли Янги Ўзбекистон ва Учинчи Ренессанс асосини яратишнинг мустаҳкам пойдевори ҳисобланади. “Рост яшаш, рост гапиришга ўргатиш энг мушкул ва мураккаб ишлардан. Мусо алайҳиссалом яхудийларни рост сўзлаш, тўғри яшаш ва қулликни ўргатишлари

учун 40 йил мобайнида синай саҳроларида кўчманчи холида олиб юрганлар”[2.127.].

Кейинги даврда нодавлат нотижорат ташкилотлари, оммавий ахборот воситалари ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтлари, ҳуқуқшунос олимлар, академик ҳамжамият, “ақл марказлари” мазкур жараёнда фаол иштирок этаётганига урғу бериш мумкин. Ушбу институтлар Конституциявий комиссия фаолиятига ҳам яқиндан кўмак кўрсатмоқдалар, хусусан:

- БМТ, ЕХХТ, ШХТ, ЕИ, Ислом ҳамкорлик ташкилоти, Туркий давлатлар ташкилоти ва бошқа халқаро ташкилотлар доирасида қабул қилинган 40дан ортиқ бутун дунё ва минтақавий конвенциялар, декларациялар, резолюциялар ҳамда конституциявий ривожланиш борасидаги халқаро тажриба ўрганиб чиқилди, 195 дан зиёд мамлакатлар конституциялари, конституциявий ислоҳотлари тизимли равишда таҳлил этилди;

- халқаро ва хорижий тажрибани чуқур таҳлил этиш ва ўрганишлар асосида “Шанхай Ҳамкорлик Ташкилотига аъзо давлатлар конституциялари”, “Жаҳон конституциялари”, “Конституциявий ислоҳотлар: дунё мамлакатлари тажрибаси” (5 жилдлиги) каби 10дан зиёд фундаментал асарлар яратилгани ҳамда улар асосида Конституциявий қонун лойиҳаси ва ислоҳотларга оид фикр мулоҳазалар, таклифлар ва тавсиялар ишлаб чиқилди;

- давлат ва нодавлат нотижорат ташкилотлар, академиик ҳамжамият, халқаро ва хорижий ноҳукумат ташкилотлар билан ҳамкорликда конституциявий ислоҳот ҳамда Конституциявий қонун лойиҳасининг турли жабҳалари ва новеллаларига бағишланган 100 дан ортиқ миллий ва 40 дан зиёд халқаро форумлар, жумладан хорижий мамлакатларда ҳам (АҚШ, Буюк Британия, Корея, Польша, Россия, Саудия Арабистони, Швейцария, Япония, Ҳиндистон каби давлатлар) ўтказилган. Унда, хусусан, БМТнинг Нью-Йорк шаҳридаги қароргоҳида Ўзбекистондаги конституциявий ислоҳотларга бағишланган халқаро давра суҳбатида 40 дан ортиқ аъзо давлатларнинг Осиё, Европа, Шимолий ва Жанубий Америка, Африка минтақаларидаги миссияларининг доимий вакиллари ва экспертлари, шунингдек, БМТнинг турли тузилмаларининг масъул ходимлари иштирок этди.

Мустақил Ўзбекистон тарихида илк маротаба Конституциявий қонун лойиҳаси жамоатчилик, гендер, бола ҳуқуқлари, инсон ҳуқуқлари, аксилкоррупция, лингвистик ва бошқа экспертизалардан ўтказилганлиги

ҳамда БМТнинг Инсон ҳуқуқлари бўйича олий комиссари бошқармасининг Конституциявий қонун лойиҳасига расмий изоҳи ва таклифлари олинган.

Конституциявий қонун лойиҳасини аҳолига кенг таништириш, оммавий ахборот воситалари, Интернет ва ижтимоий тармоқларда ҳар бир моддани кенг жамоат муҳокамасини ташкиллаштириш, фуқаролар фикрини ўрганиш, бу борада аҳоли турли қатламлари ва Конституциявий комиссия ўртасида мустаҳкам алоқаларни таъминлашда журналистлар ва блогерларнинг фаолияти ўта саломқли ва аҳамиятли бўлганлиги алоҳида эътироф этилди.

Айтиш мумкинки, фуқаролик жамияти институтлари ва аҳоли томонидан конституциявий ислоҳотларнинг:

- “инсон шаъни ва қадрини” улуғлаш, аввал амал қилган “давлат – жамият – инсон” парадигмасини янги “инсон – жамият – давлат” парадигмасига ўзгартириб, конституциявий қонунчилик ва конституциявий амалиётда мустаҳкамлаш;

- халқчил давлатни бунёд этишнинг энг муҳим шарти сифатида иқтисодий ислоҳотлар жараёнида инсон манфаатларини таъминлаш;

- фуқаролик жамияти институтларининг ўрни ва мақомини, “Жамият – ислоҳотлар ташаббускори” тамойилини конституциявий мустаҳкамлаш;

- давлат ва жамият миллий кадриятлари ва ўзига хос хусусиятларини сақлаб қолишини ҳимоя қилиш, Ўзбекистон халқининг тарихий, маънавий ва маданий меросини келгуси авлодларга безавол етказиш;

- Конституцияда янги Ўзбекистон бунёдкорлари — ёшларнинг ҳар томонлама қўллаб-қувватланишини, уларнинг ҳуқуқи, манфаатлари ва мажбуриятларини акс эттириш;

- Ўзбекистон ижтимоий давлат ва одил фуқаролик жамиятини қуриш сари илдам бораётганини ҳисобга олган ҳолда “Янги Ўзбекистон – ижтимоий давлат” тамойилини конституциявий норма сифатида мустаҳкамлаш каби йўналишларида билдирган таклифлари ва тавсияларининг ижроси борасида атрофлича маълумотлар берилганлиги муҳим аҳамиятга эга.

ХУЛОСА

Шуни таъкидлаш мумкинки, конституцияга киритилаётган ўзгартиришлар янги Ўзбекистон келажагини, унда яшаётган инсонлар тақдирини тубдан ўзгартиришга хизмат қилувчи буюк ислоҳотлардан бири бўлиб қолишига ишончимиз комилдир.

REFERENCES

1. <https://www.gazeta.uz/uz/2022/06/21/president-suggestions/>Шавкат Мирзиёев Конституцияга қандай ўзгартиришларни таклиф қилди?
2. Муҳаммад Сиддиқ Руштий. “Авлиёлар султони туронлик валийлар.” – Тошкент. Камалак, 1995.
3. Ahrorqulov, A. (2021). Legal status of non-governmental non-profit organizations. Science of the 21st century: society and digitalization, 1(02), 62-63.
4. Imomniyozov, D. B. O. G. L., & Atalikova, G. S. (2022). INGLIZ VA MILLIY HUQUQIMIZDA SHARTNOMAVIY JAVOBGARLIKNING ASOSLARI. Central Asian Academic Journal of Scientific Research, 2(2), 84-95.
5. Asadov, S. F. O. G. L. (2021). FUQAROLIK-HUQUQIY MUNOSABATLARDA DAVLAT ISHTIROKI (DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MISOLIDA). Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(11), 789-799.
6. Atalikova, G. S., & Asadov, S. F. O. G. L. (2022). MASLAHAT VA KONSALTING XIZMATLARI: HUQUQIY TARTIBGA SOLISH MASALALARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(2), 299-309.